

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIX. Rempubicam quamuis potentem, & diuitem, oportere modestiæ
esse tenacißimam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

ribus omnibus simul ac ornamentis. Quibus quanta peruersitas. Amant quos multant, depreciant quos probant. Artem magnificant, artificem norant. Quale iudicium est, ut ob ea quis obfussetur, per qua promeretur? Imo quanta confessio est male rei, quarum auctores, quum acceptissimi sint, sine nota non sunt.

Finio, & hoc vnum moneo. Si ad constantiam sanguinem desideras, Habes Christi. Tert. de spectaculis cap. 29.

CAPVT XIX.

Rempubicam quamvis potentem, & diuitem, oportere modestie esse tenebris.

Humilitate respubli-
ca seruatur

§. 1. AD inuictum ciuitatis robur, ad regni vires nihil tam inexpugnabile est, quam modestia, & quam Christiani humilitatem vocant. In alto positos esse humiles æquum censet? Eos, quibus tota vita, ambitione laboriofissima, & sollicitissima atteritur, ad sui desipientiam vocas? Ita omnino faciendum docet Christus, docet & salus Reipublicæ, quæ sine Christo nulla est, sed de ea nunc politice discipabo.

Humilitas magnanimitas, gloria, maiestas retinens.

Ne tamen humilitatis sermonem horreas, ô princeps; addam illi Maiestatem, Magnanimitatem, famam, gloriæque curam, de his enim ordine disputabo.

Modestia res vero precio estimat.

§. 2. Humilitas est ex plena cognitione sui, vera de bonis, malique propriis existimatio, excellentiæ contemptus. Magna virtus, & plane animi heroici, qua illa, quæ magna videntur, parua autem sunt, suis precii aestimantur. Illius exitium, ac pestis est superbia, dignitatis, atque excellentiæ contra rectam rationem appetitio. Nihil illo vitio immanius, nihil Deo odiosius, nihil Reipublicæ perniciosius. Omnes igitur, princeps, optimates, ciues, agricolæ ad modestiam, submillionemque instigantur. Omnes inquam; nam & pauperum potest esse superbia, & principum humilitas. Crimen non in rebus, sed in vtu est. In principum magnificentia, sæpe est animus contemptor opum, & honorum, in vilissimorum voluntate, arrogantissima vanitas. Exemplo fit superbissimi regis, sanctissima coniux, Esther 14. 16. Tu scis necessitatem meam; quod abominor signum superbiæ, quod est super caput meum, in die ostentationis meæ, & detester illud quasi panem mensuratum. & non portem in diebus silentii mei, & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum: & nunquā letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in presentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

Superbia nec paupere fugit.

Modestia regum ipsi virtutibus altior est.

Atrogantiæ seuientis specimen, nobis Amanus exhibuit, quise, & Rempubicam grauitur concussit.

Regnis superbis Deus inimicus est

Fundamentum igitur alterum Reipublicæ, est humilitas, eam quasi terre motus, in altum tendente aura saltus euerit. Magna miseria, superbus homo, inquit Augustinus, magna vero, & multiplex miseria, superba reipublica.

Tota scriptura doctrina est humilitatis.

§. 3. Primo quidem Deo grata est humilitas, quia sibi diffidit, & Deo nititur. Deum habet protectorem, superbia destructorem. Psalm. 17. 28. Quoniam tu opulum humilem saluum facies; Et oculos superbiorum humiliabis. Merito igitur superba Reipublica Deum sentit inimicum, quem non agnoscit suæ felicitatis auctorem. Ille, Humilia respicit in celo, & in terra. A deo sane, vt Aug. iustinus testatur libr. 3. cap. 23. de doctrina Christi. Na. Nulla fere pagina est sanctorum librorum, in qua non sonet, & quod Deus superbis respicit, humilibus autem dat gratiam.

Totius mundi ruinam superbia fecit. Initium enim peccati fuit. Pharaonem superbia in Erythræi maris profundum, quasi lapidem detraxit. Quis est Dominus vt audiam vocem eius? & dimittam Israel? Nescio Dominum, & Israel non dimittam. Senacherib. 4. Reg. 18. 19. ingenti superbia terret Ezechiam, sed occiso milite, ipse à filiis in conspectu idoli sui mactatur. Cum igitur non in multitudine sit virtus Dei, neque in equorum viribus voluntas eius, nec superbi ab initio placuerint ei: sed humilium, & mansuetorum semper illi placuerit deprecatio. Iudith. 9. 16. Non potest confitere ciuitas, quæ contra maiestatem se se extollit. Nam oculos sublimes detestatur Dominus. Prouerb. 6. 17. Experti sunt omnes magnates, quos potestas inflauit, quod Salomon Prouerb. 15. 25. minatur. Domum superbiorum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

Deus superbos detestatur, humiles exaltat.

§. 4. Omnium periculo peccant pauci, imo mulierum petulantia ad exitium satis est, teste Isaia 3. 15. Nulla diuitia, nulla fiducia superbos eximit. Quam fortes in calamitate erant Israelitæ? Isa. 9. 9. Et sicut omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia, & magnitudine cordis dicentes: Latere ceciderunt: sed quadris lapidibus adificabimus: sycamoras succiderunt, sed cedros immutabimus. Et eleuabit Dominus hostes Rasin, super eum, & inimicos eius in tumultum vertet, Syriam ab Oriente & Philistinum ab Occidente: & deuorabunt Israel toto ore.

Falsa fiducia graui exitio affligitur.

Quam magnifice gloriatur apud eundem Prophetam, Assur cap. 10. 13. In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum; & principes eorum depreatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. Quid tanto Monarchæ Propheta vaticinatur, ex arcano Dei consilio: vt Isa. 6. 16. Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum, in pinguibus eius tenuitatem: & subtrahet gloriam eius succensa ardebit, quasi combustio ignis.

Babylonis superbia.

Maior vix cogitari potest superbia, quam fuerit Babylonis, de qua Isaia cap. 13. & 14. Detractata est tamen ad inferos. Et fuit Babylon illa gloriosa in regnis, incluta in superbia Chaldeorum, sicut subuertit Dominus Sodomam, & Gomorrah. Dicitur illi a Domino Isa. c. 47. 8. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, Ego sum, & non est præter me amplius: non sedeo vidua, & ignorabo sterilitatem. Venient tibi duo hæc subito in die vna, sterilitas, & viduitas, vniuersa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

Moab arrogans.

Eadem, sed minori cum potentia superbia Moab: Jerem. 48. 29. Audiuimus superbiæ Moab, superbus est valde: sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiæ, & altitudinem cordis eius. Ego scio, ait Dominus, tactantiam eius & quod nō sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super Moab euulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

Superbia veteres certum nunc Nemesin opposuerunt.

Inuisum est itaque hoc vitium Deo; semperq; Rempubicarum interitum antecedit. Habet enim expressum numinis contemptum. Hoc ex diuino iudicio, & oraculis argumentum pio principi abunde est. Scriptores quoque rerum nostrarum ignari, grauissimam esse superbiæ penam docuerunt. Orpheus, Plato, Libanius castigando illi vitio Nemesios nomen proprium finxerunt. cætera vitia mitius puniri, superbiæ opprimi putamus. Adrastiam, & Rhamnuiam virginem dixere. Verum nos ad rationes politicas animum conuertamus.

Odiosa res superbia.

§. 5. Secundum superbiæ malum est, quod odio sui Rempubicam euerit. Cætera vitia, imprudētia, timiditas, ebrietas, locios, & cōsortia admittunt. Superbi nec modestus, nec superbus ferre potest. Emire omnes cupiunt, omnes imperare, nemo subici. Cū eodem omnes ferantur, necesse est omnes collidi. Inter superbos semper sunt iurgia. Prou. 13. 10. Principes, ac præsertim optimates odiosos facit superbia.

Tarquinium libidine præcipitem, avaritia cæcum, furore vecordem, vocarunt superbum, & putauere sufficere conuiuium. Nec principem modo, sed virtutes etiam principis, exosas reddit.

Virtutes
contami-
nat super-
bia.

Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
Quin ipsa superbia longe
Discescit, vitium rebus solenne secundis,
Virtutumque ingrata comes.

Viri magni
& bene de
rep. meriti
superbia ce-
cidere.

Non alia causa magis viros magnos afflixit, quam ex reb⁹ bene gestis supbia, quia inuidiam parit, odiumq; multorum autem odiis, nullæ opes resistere possunt. Ipsa enim beneficia, cum superbe dantur, ingrata sunt, cum exprobrantur, in maleficia vertuntur. At si Camillus, si Marius, si Scipiones arroganter agant, salutem quam patriæ attulerunt, ingratam faciunt. Seneca de benef. lib. 2. cap. 11. Si gratos vis habere quos obli-

Beneficia
ingrata fa-
ciunt.

gas, non tantum des oportet beneficia, sed ames. Præcipue, ut dixi, parcamus auribus, admonitio tadium facit, exprobratio odium. Nihil æque in beneficio dando vitandum est, quam superbia. Quid opus arrogantiæ vultus? quid tumore verborum? ipsa res te extollit. Detrahenda est manus iactatio res loquentur, nobis tacentibus. Non tantum ingratum, sed iniustum est beneficium superbe datum. Caesar dedit vitam Pompeio Pemo, si dat, qui non aufert: deinde absoluto, & agenti gratias, porrexit osculandum sinistrum pedem. Qui excusant, & negant id insolentia causa factum: auiunt socculum auratum, imo aureum margaritis distinctum, ostendere voluisse. Ita prorsus: quid hic contumeliosum est, si vir consularis aurum, & margaritas osculatus est, & alioquin nullam partem in corpore eius electurus, quam purius oscularetur: Homo natus in hoc, ut mores libera ciuitatis, Persica seruitute mutaret, parum iudicauit, si senator senex, summus vsus honoribus, in conspectu principum supplex sibi, eo more iaculisset, quo victi hostes victoribus iacuerunt: inuenit aliquid infra genua, quo libertatem detruderet. Non hoc est rempub. calcare, & quidem, dicit aliquis (nam potest ad rem pertimere) sinistro pede. Parum enim fide furioseque insolens fuerat, qui de capite consularis viri socculus audiebat, nisi in os senatoris ingessisset imperator pedes suos.

Superbia
Caesari plus
quam ty-
rannis no-
cui.

Quid igitur Caesari viginti ita vulnera inflixit? Non modo iacta maiestas, non tot ciuium cædes, non expilatum ærarium, raptique fœces, sed quod senatui non assurrexit: quod pedes osculo senatoris obtulit. Ita & illi, per quos vicit, & quibus vitam dederat, infurrexerunt. At contra vide animos in Alexandrum Romanum imperatorem: ita narrat Herodianus: Quæ ubi aduenit, sacris discessus causa de more peractis, deducente senatu, populoque vniuerso, Roma proficiscitur, respectas identidem, ac lacrymans. Sed neque popularium quisquam lacrymis fuit, qui sicis oculis aspexerit abeuntem: quippe omnem multitudinem sui cupidam habebat, educatus ab ipsis, imperioque tam multos annos modestissime administrato.

Modestiam
lacrymis
prosequun-
tur.

Præcipua igitur causa est odium. Nam de pœna superbi hominis, omnes gaudio exultant. Et Deus ipse De casu su- perbi omnes quodammodo insultat.

gaudent.

Est enim omnibus hominibus insitum τὸ ἐμενόν, indignatio, quam Aristoteles ἐπαιστρον esse ait, 2. mor. mediamque inter inuidiam, ἐμχάρα, καὶ κακίαν. Nam moleste fert, indigno collatam prosperitatem; Indignus autem felicitate videtur, quicumq; illa insoleat. Quicumque de excelso loco se iactat, dignus censetur, qui decidat.

Insidiosè
insinuat
superbia.

§. 6. Tertium malum arrogantia, est vitii subtilitas. Nam miro modo, dum vitatur, appetitur. Itaque omnibus virtutibus sese inserit, & fundamentum subtrahere conatur, ut tota strues decidat. Sic & omnium vitiolorum remedium est humilitas. Hac autem ratione Respublica specie boni, & honesti euer- titur; cum enim magna quædam, & in speciem vitia superbi gerunt, quia eos ambitio, cupiditasque gloria, non ratio trahit, hæc deinde in amicos vertunt. Magna non sunt illa Respublicæ corpora,

Raro vir-
tus, sepe
ambitio tra-
hit.

sed tumida: casura sua mole, & rumpenda. Caput vitiolorum est, omnia premit, omnibus imperat. Et quod agitur virtus vocatur, donec pus totum erum- pat.

§. 7. Sapientia Respublica continetur, & regi- tur, nihil sapientiæ coniunctius, quam humilitas, ni- hil magis aduersum, quam ambitio, quæ inter om- nes affectus hoc habet, ut stultissimos faciat, est e- nim quædam arrogantium ebrietas, quæ nec so- brios deserit. Nam spiritus Dei, spiritus sapientiæ, in animam humilem, in oculis suis speciosam, in ocu- lis Dei descendit: Elatam despicit. Vbi fuerit super- bia, ibi erit, & contumelia, ubi autem est humilitas, ibi erit & sapientia. Prouerb. 11. 2. Auertit igitur à sapientia re- ges, superbia. Et vel maxime in eo peccant, quod sa- pientes sese existimant. Dicentes se esse sapientes, stulti fa- cti sunt.

Stulta res
superbia.

Nec principes modo, sed philosophi principum præceptores superbia excæcati sunt. Nam de illis etiam hoc iactatum est: τῶν φιλοσόφων ὁ δὲν ἀφίλοσο- γοῦται, nihil esse alienius à philosophia ipsis philosophis. Lenius dixit Anaxippus: verbis quidem sapere philo- sophos, re ipsa esse ἀνόητους. Itaque philosophos mul- ti pepulere. Lyimachus, & Antiochus toto regno. Romani Alcium, & Philiscum porcos Epicureos, & omnes aliquando sophistas, quod & Messenii, a- liique fecere, quodque præcipue admireris ex ipsa Attica Sophocles proprio Ἀντιγόνην eisdem sub- mouit.

Sapientia
philosopho-
rum pro-
fessio stul-
ta.

Causam stultitiæ exponit sanctus Chrysostomus in cap. 1. vers. 22. Rom. Quia μέγας ἡ ἐξ ἐξουσίας φαντασθέντες, καὶ οὐκ ἀναλογίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι, ἢ ὁ Θεὸς ἐκείλῳ καὶ αὐτοῖς, ἐξουσίῳ ὡς καὶ τοῖς αἰνοῦσι λογίζοις.

Magnum aliquid de se ipsis imaginati, nec sustinentes ea via ingredi, quæ Deum illos ingredi iussit, amentia cogitationi- bus immergi sunt.

Præcipue vero insaniens illa sapientia taxatur, qua ducti orbem superstitionibus intecerunt, quæ enim non credebant numina, illorum metu mileras gen- tes fatinarunt, idque velut ad continendos in offi- cio populos sapienter se facere iactitarunt. ita vnus de sapientibus eorum, Cicero libr. 1. de natura Deo- rum. Quis tam cæcus in contemplandis rebus vnquam fuit, ut non videret, species istas hominum collatas in Deos, aut consilio quodam sapientium, quo facilius animos imperitorum ad Deorum cultum, à vita prauitate conuerteret, aut supersti- tione ut essent simulachra, quæ venerantes, Deos ipsos adire se crederent? sed hac in sapientia, manifestissime se illo- rum stultitia prodidit. Nam illa via, omnium scelerū impunitatem docuerunt. Cum facile cuilibet esset, ligneos, luteosque Deos contemnere, deinde Deos suo arbitrio factos suis vitiis imbutos esse finxerunt, ut licentius numinum auctoritate ac hortatu pecca- rent, ac flagitiorum suorum dedecora illis conse- crantes, ipsa impuritate Sanctos se fieri arbitra- rentur.

Superbia
origo super-
stitionum.

Hanc philosophorum insipientiam, principes, & Principes Magistratus insanissima, ambitiosissimaque temeri- tate, atque stultitia, albis equis præcurrerunt. Cum enim ius faciendorum Deorum, Respublicæ datum viderent, ipsi sese in primis hoc beneficio affecerunt. Dubitem esse Deos, inquit Caius, cum faciam Deos? Har- superbia se, & Respublicam perdidit. Hinc & illud consecutum, ut consilia nulla admitterent, ve- ra nemo proferre auderet. At sine consilio nulla ciui- tas regi potest.

Principes
gentium
suis philo-
ph. is multo
stultiores.

§. 8. Humilitas magnanima est, superb-ia pusill- læ mentis, & si recte indicare volumus, pus-illum est, esse in animo suo paruum. Non opus in eam rem argumentis; pueri laudati, la-ritia gestiunt, nec

Superbia
pusilli &
puerili au-
mi est.

Thraſones
ridiculi
ſunt.

Menecratis
ſuperbia.

Plaphonis
arrogantia

Cura for-
ma cur ru-
borem in-
cuiat.

Laudis a-
mor ſtultis
reſiſt vir-
tus.

Gloria cu-
piditas ſem-
per mala,
aliquando
vixit vide-
tur.

Superbia
ſapius alia
vitia exci-
tat, quam
premit.

nec affectum illum celant, ipſi etiam ſponte de rebus ſuis gloriantur, atque ea re, ætatis innocuæ nos ſim-
plicitas delectat, quod ſi eadem faciant adulti, vel ſe-
nes, non quidem pueros, ſed pueriles eos tamen iu-
dicamus. Nunquam maior in ſcena riſus excitatur,
quam cum Pyrgopolinices aliquis, prælia ſua ampul-
latur; quia res omnino ridicula videtur, in tam vaſto
corpore, & ornatu armorum tam puerilis animus.
Menecratem facetiſſime riſerunt veteres, qui ab eis
quos ſanarat, quorum ingens erat numerus, nullam
aliam mercedem poſtulabat, q̃ vt louem ſe appella-
rent. Puerile factum: Omnes enim, pro beneficio in
ſe collato, ridere miſerum cogeantur. Quam inſan-
num ſtudium, & puerile Plaphonis Afri, qui emptas
magno precio vocales aues inſtituit, vt dicerent, Pla-
phes eſt Deus. Non videbat miſerimus ille rem non
poſſe latere, deinde eas, vel auia ſyluarum auolatur-
ras, & magiſtri ſui præconibus, montibus & ſyluis
inani ſtudio lactaturas, aut noua libertate, veterem
cantilenam excuſſuras. Viſtus in ludicro certamine,
puer ciuiat: victor exultat. Quia puſillum animum
res parua vel deprimit, vel in altum tollit. Non alia
eſt in arrogantibus, hoc eſt grandibus, ideoque ri-
diculis puerilis prudentia, aut magnanimitas, omnes
in paruis occupantur. Si adoleſcentem capillos cri-
ſpantem, aut per ſciſcidas diſponentem, vel alia καλ-
λωπιſτον ſubito deprehendas, erubescit; quia præter
decorum eſſe intelligit, & μικροῦ λυον τὸν ἀδελφὸν μι-
κρὸν ἐμυλῆσαν, puſilli & degeneris animi ſignum,
eam quæ rebus paruis impenditur, curam.

§. 9. Maxima igitur laus eſt, non agere laudis gra-
tia. Puerilis error eorum, qui amorem laudis, virtu-
tem putant. Nam & ſanius (Auguſtin. libr. 5. cap. 13. de
ciuitat. Dei) videt qui & amorem laudis vitium eſſe cogno-
ſcit, quod nec Poetam fugit Horatium, qui ait.

Laudis amore times, ſunt certa picula quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.

Idemque in carmine Lyrico, ad reprimendam domi-
nandi libidinem, ita cecinit.

Latius regnes, auidum domando
Spiritus, quam ſi Lybiam, remotis
Gadibus iungas, & vterq; Pænus
Seruiat vni.

Veruntamē qui libidines turpiores fide pietatis, impetrato
ſpiritu ſancto, & amore intelligit pulchritudinis non re-
ſtrent, melius ſaltem cupiditate humane laudis, & gloria, nō
quidem iam ſancti, ſed minus turpes ſunt. Etiam Tullius hinc
diſſimulare non potuit in iſdem libris quos de republica ſcri-
pſit vbi loquitur de inſtituendo principe ciuitatis, quem dicit
reſtrent libidines alendum gloria, & conſequenter commemorat maiores ſuos
excludit. multa mira atque præclara gloria cupiditate feciſſe.

§. 10. Quantum vero periculi adeatur, dum af-
fectus potentiſſimus alitur, quem fugit? Hinc effici-
tur, vt famam virtutis omnes, iſtam virtutem pauci
& nullus aliquando quærat. Quamvis aliquando
bonum euentum habeat gloria cupiditas, quamvis
ingentia premat vitia, quamvis Reipublicæ lucro ſit,
eſt tamen periculosa, nec deſinit malum eſſe. Alio-
qui & ebrietas & libido, & auaritia, atq; ipſa inuidia
laudanda foret. Nam ebrii inopia iudicii, in ea ſe peri-
cula coniciunt, vnde ſobrii exire non poſſunt. Ama-
tores, inuidi, auari, vitiorum ſuorum furoribus agita-
ti, magnas ſæpe operas Reipublicæ præſtiterunt.
Multis lucro eſt inſimæ plebis ſtultitia, non ideo ta-
men illa vitia toleranda ſunt. Quanquam enim ali-
quando alios affectus domet ſuperbia, ſæpius tamen
excitat. Calamitosa fuit ſuperbia Seſoſtris regis Ægy-
pti, qui

Pharios currus Regum ceruicibus egit.

Quis Xerxem ad tam crudele bellum impulit? Quis
ante eum, Cyrum poſt Cyrum vero Alexandrum?
Quid alios niſi gloria cupiditas? vt à paucis laudaren-

tur, nationes integras internecione deleuerunt. Inter-
eſt, vt monet Sanct. Auguſtinus libr. 5. cap. 19. de ciui-
tate Dei, ſane inter cupiditatem humane gloria, & cupidi-
tatem dominationis. Nam licet proclue ſit, vt qui humana
gloria nimium delectatur, etiam dominari libenter affectet,
tamen qui veram licet humanarum rerum laudem concupi-
ſcunt, dant operam bene iudicantibus non diſplicere. Sunt e-
nim multa in moribus bona: de quibus multi bene iudicant:
quamvis ea multi non habeant, & per ea bona morum, nitun-
tur ad gloriam, & imperium, & dominationem: de quibus ait
Saluſtius: ſed ille vera via nititur. Quiſquis autem ſine cupidi-
tate gloria, qua veretur homo bene iudicantibus diſplicere, do-
minari atque imperare deſiderat, etiam per apertiſſima ſcele-
ra quarit plerumque obtinere, quod diligit. Proinde qui glo-
riam concupiſcit, aut vera via nititur, aut certe dolis, atque
fallaciis contendit, volens bonus videri, quod non eſt. Et ideo
virtutes habenti, magna virtus eſt contemnere gloriam, quia
contemptus eius in conſpectu Dei eſt: iudicio autem non aperi-
tur humano.

§. 11. Iungitur igitur periculum illi, quod in vitio
bonum arbitrantur, qui enim laudis amore hoſtem
cecidit, vulnera aduerſa pertulit, is etiam ne cedere
cogatur ciuibus, carnicinam non exhorrebit ciuiū,
imo pro ſuo triumpho in pericula omnes coget. Do-
cet omnis hiſtoria, gloria cupiditate, & dominandi
libidine, pleraque bella cœpiſſe. Et concertationes
ciuicas ex ambitione ortas.

§. 12. Iram eſſe exitialem ciuitati demonſtrari, &
ſimul oſtendi eam ex ſuperbia fere naſci. Quos lau-
des inſtant, tumidoſque faciunt, eoſdem vituperatio
deiciit, ſi vlcuſi ſe nequeunt, in rabiem agit, ſi vindi-
candæ contumeliæ poteſtas conceſſa eſt. Miſera fors
hominum, qui laudantium adulatione extolluntur, vi-
tuperantium temeritate contrahitur animo, & laba-
ſcit. Clidemus Athenienſis victor ludicri certaminis
dum à focis coronatur, gloria dulcedine merſus e-
moritur. Probrum ego puto Hiſtrionem fuiſſe, & in
Hiſtrionica victorem; at ille tanti putauit eſſe victo-
riam, vt per dulcedinem animam expulerit. Chilon
Spartanus, dum victorem Olympiæ filium amplecti-
tur, per gaudium animam expirauit. Tert. de anima
ca. 52. Tanta vis latitiæ in Sophocle, & Dionyſio ty-
ranno fuit, vt accepto victoriæ tragicæ ſigno, viuere
deſinerent. Plin. lib. 7. cap. 53. Tantum laudis amorem
in principe, in ſenatu pone. Que non flagitia eius adi-
piſcendi cauſa committuntur? Adde monitiones, re-
prehenſiones, repulſas, cōtumelias, nonne has mor-
te grauiores moleſtias iudicabunt, quibus inepta
gloriola, vita potior fuit: Hinc illæ clades ciuitatum,
cum laudis audos, alienæ malignitatis vocula, de
ſtatu virtutis deiciit, & ad Rempublicam delendam
impellit. Aurea ſententia Auguſtini eſt: Sicut prodeſt
humilitas ſeruientibus, ita nocet ſuperbia dominantibus. lib.
5. de ciuitat. Dei cap. 15.

§. 13. Virtus humilitatis in omnibus grata eſt, pul-
chraque; in regibus, & potentibus diuina. In alto po-
ſitum, non altum ſapere difficile eſt, non ex alto infe-
riores deſpicere, miraculum. Paucis ea contigit felici-
tas, ne à felicitatis ſpecie, & opinione perderentur.
Raro inter tot obſequia, & blandimenta ſatis cauta
eſt mortalitas, ipſa in adulationem ſui prona. Nul-
lam habet cauſam, ſed multas occaſiones ſuperbiæ
princeps. Caius initio modeſte multa geſſit, ita vt P.
C. iuberent ea ſingulis annis legi. Nulla tam firma in-
ſtitutio, quam non conuellat imperii cupiditas. Ale-
xandri, (Valent. lib. 8. cap. 15.) peccatus inſatiabile laudis, qui
Anaxarcho, comiti ſuo ex Auctoritate Democriti præceptoris
innumerales mundos eſſe referente, Heu me, inquit, miſerum,
quod ne vno quidem adhuc potitus ſum! anguſta homini poſ-
ſeſſio gloria fuit, quæ Deorum omnium domicilio ſufficit.

Verum propria eſt laus illa Chriſtianorum prin-
cipum; nam quæ gentilium exempla adferuntur con-
ſtantem

Superbia
per ſcelera
quaritur,
quod con-
cupiſcit.

Superbus
in ciuem æ-
que, & ho-
ſtem acer-
bus.

Qui laude
inflat de-
decore dei-
citur.

Superbi
æſtimant
magni illa,
quæ ſunt
ridicula.

Humilitas
in potenti-
bus mira-
culum eſt.

Non igno-
rarunt hu-

militatis
præstantiâ
gentiles.

Regno deie-
ctum mo-
deste lo-
qui mirum
non est.

Christia-
norum est
propria hu-
militas.

Humilita-
tis exercitia
apud Ca-
tholicos.

Philippi
Arabis pœ-
nitentia.

Theodosius
Dauidem
imitatus.

Otho impe-
rator.

Henricus
secundus
rex Angliæ.

stantem virtutem non exhibent. Sardanapalus se-
pulchro imposuit ἀποκρίμνα, hoc est duos digitos,
quasi mutuo collisū crepitum edentes, quo ostende-
bat, omnia etiam summa, non assis esse, sonitum esse
præteruolantem. Porus regum nomen victus abdi-
cauit, sed superbiam, & ferociam retinuit. Nec Creso
si magna humilitas, quod rogo impositos, felicitate
excidere se posse falsus est. Nec modestior Gilimer
Arianus, qui in triumphum ductus, magis dixit: quā
sensit. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hoc cum re-
gna adeunt Catholici principes, pronunciant. Non
enim est magna prudentia cum cecideris, fateri te
stabili gradu non stetit. Propria igitur Christiano-
rum est humilitas, sicut nominis in ea significatione
usurpatio propria est. Augustinus in Psalm. 31. Hac a-
qua, inquiens, confessionis peccatorum, hac aqua humiliatio-
nis cordis, hac aqua vitæ salutis abiciens se, nihil de se præ-
sumens, nihil suæ potentia superbetribuens, hac aqua in
nullis alienigenarum liberis est, non in Epicureis, non in Stoi-
cis, non in Manicheis, non in Platonis. Vbiunque etiam in-
ueniuntur optima præcepta morum, & disciplina, humilitas
tamen ista non inuenitur. Via humilitatis huius aliunde non
manat, a Christo venit. Hac via ab illo est, qui cum esset altius,
humilis venit. Quid enim aliud docuit, humiliando se, factus
obediens usque ad mortem, mortem autem crucis? Quid aliud
docuit soluendo, quod non debebat, ut nos à debito liberaret?
Quid aliud docuit baptizatus, qui peccatum non fecit, crucifi-
xus, qui reatum non habebat? Quid aliud docuit, nisi hanc hu-
militatem? Non immerito ait: Ego sum via, & veritas, & vita.

§. 14. Sunt sane permulta, in quibus Catholico-
rum modestia, submissio, obedientia, quæ est humi-
litas mater ostenditur. Nam Pontificibus suis, Con-
ciliis sacris, reges nationesque obtemperant. humi-
strati peccata sua confitentur, pœnam impositam
subeunt, conscientiamque alieno arbitrio submittunt.
Quam hoc licet arduum, docent & hæretici, qui eam
partem Christianitatis excutunt, & magistratus in
China, qui quod hoc sua maiestate indignum iudi-
cent, difficilius ad religionem Christianam veniunt.
At principum Christianorum mirabilis sæpe appa-
ruit humilitas. Philippus Arabs, qui crudelitate, &
parricidio, vitata tunc arte imperium arripuit, nec
sine sanguine regnavit, à Fabiano piorum commu-
nitione exclusus, sordibus & squalore oblitus, in ordi-
ne pœnitentium sacerdoti supplex stetit. Nec viri-
bus, aut donis, sed lacrymis Ecclesiæ ingressum am-
buit. Euf. lib. 6. cap. 27. Magnus Theodosius, ut au-
ctor est Theodoretus lib. 5. c. 27. August. de ciuit. li. 5.
Sozomen. lib. 7. ca. 24. & Ambrosianæ Epistolæ; Iniu-
riam à Thessalonicensibus illatam, iniqua cæde, dum
indiscriminatim aliquos iussit trucidari, vindicauit,
eum templi aditu Ambrosius prohibuit, & paruit
Imperator, genibusque Pontificis aduolutus, ad quā-
uis se satisfactionem obtulit. In societatem deinde
Christianorum admissus, sine regio cultu, toto cor-
pore in terram prostratus fleuit, verus & magnani-
mus Davidis imitator. Nec Othonis minor submis-
sio, qui ob Crescentem contra fidem datam laqueo
necaturum, Romualdi Abbatis iussu, à se pœnas viola-
ti fœderis extegit, nudis enim pedibus Roma, ad Gar-
ganum Apuliæ montem profectus est, tota quadra-
gesima cilicii asperitate corpus afflixit, stercoris incu-
buit ita Petrus Damiani in vita Romualdi. Henricus
secundus Angliæ rex, teste Neubrigeni, in publico,
nudatis humeris verbera suscepit. Insignis vero vox
illius. Non refugio disciplinam Christianam, decernite quod
libuerit, deuote amplectar, exequarque decretum. Nec ali-
ter fecit ac dixit, abiecta veste regia in ordine pœni-
tentium publicorum stetit, & nudum sese Ecclesi-
asticæ disciplinæ submisit. Hæc puplica referre operæ
precium duxi, priuata in omnibus Christianis ma-
gnatibus plura sunt, omnes enim & de peccatis suis

sefe accusant, & sacerdotum suorum non modo ad-
monitiones audiunt, sed etiam eas quas pro expia-
tione delictorum pœnas imponunt, alacriter sube-
unt. Quod vnum est, atque efficacissimum contra
fallacia, & dulcia adulatorum venena remedium.
Quod semper in promptu est ex humilitate. Alioqui
ut sanissima corpora, saniem veneni facillime combi-
bunt, ita adulationis aura pestifera, celerrime regum
animi inficiuntur. Ecce tibi Iustinianum legum ma-
gis conditorem, quam iustitiæ cultorem, quem Tri-
bonianus omnis religionis contemptor, tanta vani-
tate impleuit, ut immortalē se fore speraret, quem-
admodum Suidas refert.

§. 15. Alia Canuti mens, de quo Lips. in Mon. Pol.
n. 8. Anglorum regis insigne ad Modestiam documentum est, qui
cum obideretur ab adulatoribus, id est corvis aulicis, & sortem
eius attollerent, dicerentque omnia seruire, & ad nutum eius
vultumque, (verba Annalium) conuerti, ille sedam adulationem
sic repressit. Spectantibus iis, sedem regiam in litore ma-
ris posuit, in ipso accessu eius & fluxu. Tum dixit: Tu mare di-
tationis meæ es, & terra in qua sedeo est mea, impero tibi, & de-
nuncio ne in terram meam ascendas, nec membra, nec vestem
Domini tui madore perfundas. Ille dixerat, mare tenorem
suum tenebat, veniebat, alluebat, tum resiliens, en inquit, quam
ego omnibus imperito, quin sciant omnes qui terram incolunt,
vanam & falsam esse regum potentiam, atque vnum eo nomi-
ne dignum, qui vere imperium inhihet celo, terra, mari, Neque
intra verba Modestia hæc stetit, in omni actione talem se præ-
buit, atque adeo coronam vltra in caput non admisit.

Superfunt sane quam plurima Christianæ humi-
latis exempla, multi enim magnorum principum,
posito diademate, non ad priuatam modo vitam re-
dierunt, sed pauperem etiam, mundoque contem-
ptam; Tales fuerunt inquit Boz. lib. 11. de signis Ec-
cles. cap. 9. Lotharius imperator, Ludouici pii filius anno 855.
Hugo prouincia Rex. Rachi Longobardorum, 750. Sigismun-
dus Burgundia, 413. Bamba Hispania, Vermundus Cas-
tella, Ramirus Aragonia, Sigisbertus Northumbria, Sebbis
Anglia, Elrberedus, & Cheneredus Mercia, Alfridus, Afdus
Northumbria, Offa & Iua Anglia, Ceolulfus, & Egbertus Nor-
thumbria, Henricus quartus Dania, Carolomannus Alemania,
Trebellius Bulgaria, Cazimirus Polonia, qui deinde iussu Ro-
mani Pontificis, suorumque obsecrationibus victus, regi gu-
bernacula recepit. Omitimus hic principes innumeros, qui quo-
tidie hoc faciunt, ut summis inter mortales honoribus, abie-
ctis, inter humiles religiosorum cœtus, obediētia se ignobilium,
alioquin præsumit subicere non dedignantur, nullo inimicorū
terrore compulsi vel mentis stupore, & inertia deiecti quod fe-
cere inter Græcos Anastasius II. Theodosius III. Michael Ran-
gabe, Michael IV. Isaacius Comnenus, & Emmanuel Palco-
logus Imperatores, & enostros Suanocopus Moravia, & Salo-
mon Hungaria Reges. Quāto illi in dimittendo princi-
patu animū offenderunt, quantumque ab Ethnicorū
regū iactantibus, & leuissimis ingeniis abfuerunt, qui
ardore triumphadi, ob folia infructuosa ciuium suo-
rum securitatem in discrimen adduxerunt. Nunc
quoque plures regum, principum, nobilium, poten-
tumque virorum filii, in religionibus laboriosissi-
mis, pauperimisque, atque officiis abiectissimis degūt,
quæ olim in potestate, & honore apud Gētiles vixerint.

§. 16. Ad moderationem aut, animiq; submissio-
nem multa tum omnes, tum vero principes viros indu-
cere possunt. Primo quidē quia homines sunt. Id satis
Philippus Macedo putabat ad superbiam demandā.
Matutino n. tempore anteq̃ quicquā aggrederetur,
à puero renunciari iussit. ὁ δὲ παῖς ὁ καλεῖται. Homo es, quæ vitā
Alexandro filio persuadere voluisset. Qui victor Per-
sarum, patrem abdicauit, & Iouis dici maluit. Est aut
homo animal, & miserum, & superbissimū. Homi-
nibus dominantur, sed homines sunt. Mortui à pluribus
calcabuntur. Apud iudicē suū, sine satellitio, sine dia-
demate palpitabunt. Thymoleon Siciliæ vindex, &
serua-

Iustiniani
sensu fastus.

Canutus
facto adu-
lationes co-
pescit.

Multi regū
posito dia-
demate re-
ligionem
inierunt.

Manet illa
magnatū
modestia
hodieque.

Homo cum
infirmus sit,
arrogans
esse non de-
bet.

Humilitas
pene Chri-
stiana.

seruator, cum pulsus tyrannis magno in honore esset atq; etiã amore, Modestia res tam præclaras ornavit, & tutatus est. In vita eius Probus: Nihil unquam, neq; insolens, neq; gloriosum, ex ore eius exiit, qui quidem cum suas laudes audiret predicari, nunquam aliud dixit, quam se in ea re, maximas diis gratias agere, atque habere; quod cum Siciliam recreare constituisset, tum se potissimum, ducem esse voluissent.

Nimia carmonia in Republ. fomenta sunt superbia.

§. 17. Deinde nimios, & cærimoniosos honores caucet oportet. Barbararum sunt ista, & superbarum gentium, de quibus Tac. lib. 14. Scilicet externa superbia, sicut, non erat notitia nostri: apud quosvis imperij valet, inania transmittuntur. Chinesium magistratum fastum, cæterorumque, qui principum exemplis viuunt, tot curas salutationum, officiorumque inania describunt tum alii, tum accuratissime Nicolaus Trigautius; omne pene tempus inanibus transmittunt. Hinc multi errores, inimicitie, contempiones, contentionesque, dum in cærimoniosa ciuitate, plus iusto morosi sunt, & in nugis deliquisse piaculum arbitrantur. Non parum laborat his in rebus Christiana respublica, dum speciosis titulis, comitatu, consensu inflantur animi, & facile ad æmulationem, odiaque impelluntur.

Cum virtutum inania augentur, errores ridicule exag- gerantur.

Veniat in mentem omnibus, quam vitrea sit, fragilisque felicitas. Qui modo Priamus auro barbarico, & quin quaginta filiis felix videbatur, mox

Lacet ingens litore truncus.

Altum spirant, qui nihil faciunt.

§. 18. Nec urbium mitiora fata: male felicitati humanæ creditur, cum optima est, ruit. Contingit illis quod Democrati seni, qui cum anhelus arcem conscenderet, multum spirare se dixit, sed parum valere. Crebra, sonans, & laboriosa respiratio, abeuntis vitæ signum est, nec diuturnitatem vlla sibi Reipublica pollicetur, in qua maiores, quam pro viribus natura, spiritus corpus affectum concutiunt.

Abiecta in speciem faciunt magnates.

§. 19. Denique quædam in speciem abiecta, & magnatibus indigna obeant illi, quorum est maior auctoritas. Magnam vim res illa habet, vt ad modestiam inferiores reducat. Nihil ea re efficacius. Dominus, & Saluator, nec diuinitatem, nec diuina hypostasi subliſtente humanitatem, humilibus natalibus, officiisque contaminari docuit. Tanta est, inquit Augustinus tractat. 55. in Ioan. humana humilitatis vtilitas, vt eam suo commendaret exemplo, etiam diuina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inueniret. Venit enim filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat.

David modestat humilitatem.

Ante dominum quoque typus domini profileta, & rex David humilitatis professionem fecit, 2. Regum 6. 21. Vidit, inquit, Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israel, & Iudam, & vilior Irain, plus quam factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo. Igitur Michol filia Saul non est natus filius vsque in diem mortis sue.

Humilitas fortitudine melior est.

Ecce, inquit Gregor. lib. 27. mor. quem Dominus cunctis singulariter prætulit, se se submitendo Domino, & exaquando minimis, & abiecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subiectorum oculis saltando vilescere metuit, non se honore prælatum cæteris, ante eius arcem, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit vilis, vel extrema, vt illa ex humilitate solidaret, que coram hominibus egerat fortia. Quid de eius factis ab aliis sentiat ignoro, ego David plus saltantem stupeo, quam pugnantem, pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram Domino semetipsum vicit.

Grata amoris conciliatrix humilitas.

Nihil magis plausibile in vulgus, quam cum modestia honor miseris exhibitus. Alphonsus Aragonum rex, itemque Sicilia, & Neapolis eo tempore potentissimus, cum agasinem, cuius alinus farina

onustus in luto hærebat, implorantem auxilia vidisset, equo descendit, & totis corporis viribus annexus, iumentum extraxit. Quod factum adeo Campaniæ populis gratum fuit, vt multæ se vrbes illi adiungerent, mallerentque modesti, ciuili, & humilis principis imperium admittere, quam superbam libertatem vsurpare. Neque vero periculum est, ne vera humilitate, maiestas deprimatur, omnia compensat amor. Nec plebi quicquam gratius est, quam labores suos à magnatibus æstimari. Qui si in aliquem contumeliosus sit, à nullo diligitur.

§. 20. Postremum est, vt modestos, affabilesque, & vere humiles habeant ministros illi, qui in dignitate sunt. Intolerabile seruitium fortibus, & nobilibus viris, cum per fastidia adulantium, adeundus est princeps. Cum beneficium, quod à principe acceperunt, intercepti minister, aut detinet; cum alius post principem rogandus est. Verum hac de re speciatim dicendum est. Nam ex centum principum ministris valde gratiosis, vix denos inuenies, quos non vel superbia, vel auaritia aula excusserit, cum ante inuisum principem fecerint.

Sub modesto principe, ne sit minister insolens.

CAPVT XX.

Magnanimitatem Reipublicæ, & præcipue magistratibus commendatam esse oportere.

§. 1. HUMILITATEM magni animi virtutem esse dixi, superbiam pusilli, & puerilis. Magnanimus nihil, nisi reuera magnum, pro magno habet. Humilitas omnia, quæ falsa, & humana magnitudine turgent, vera æstimatione fastidit. Superbia temere de magnitudine iudicat, & quæ visa magna sunt, ardentem concupiscit. Sic pueri ad nouæ vestis splendorem, ad perisclidas, ad plumulam gestiunt, domos luteas, equum arundineum, plostellum muribus tractum, crepundiaque sua magni faciunt. Magnanimus ludicra arbitrat, quæcunque superbia magno studio prosequitur. De hac igitur virtute, cuique connexis, & comitibus dicendum. Plurimum enim ad salutem Reipublicæ illa consideratio facit, & nescio an vlllo alio in genere tam cito nobis vitia, specie virtutis imponent.

Magnanimitas humilitati iunctissima est.

§. 2. Magnanimitas est virtus, quæ versatur circa magna. Virtus animi ad magna, & heroica opera inclinans. Christianis suspecta solet esse Aristotelis definitio Ethic. 4. cap. 3. Δοξὴ ὅτι μεγαλόθυμος εἶναι, ὃ μεγαλύτερον αὐτὸν ἀξίωσιν, ἀξίωσιν. Magnanimus esse videtur, qui magnis dignum sese existimat, & dignus est. Qui enim falso magna mereri se arbitrat, stolidus est. Verum vtcunque senserit Philosophus, potest tamen eius definitio ita intelligi, ne superbiam magnanimitatis nomine obtrudere videatur.

Magnanimitas superbie insinulari solet.

Certe S. Thom. 2. 2. q. 129. a. 3. Ad quartum dicendum, quod in homine inuenitur aliquid magnum, quod ex dono Dei possidet: & aliquis defectus qui competit ei, ex infirmitate nature. Magnanimitas ergo facit, quod homo se magnis dignificet secundum considerationem donorum, quæ possidet ex Deo: sicut si habet magnam virtutem animi magnanimitas facit, quod ad perfecta opera virtutis tendat. Et similiter dicendum est de vsu cuiuslibet alterius boni, puta scientiæ, vel exterioris fortune. Humilitas autem facit, quod homo seipsum parui pendat secundum considerationem proprii defectus. Similiter etiam magnanimitas contemnit alios, secundum quod deficiunt à donis Dei. Non enim tantum alios appropinquat, quod pro eis aliquid indecens faciat: sed humilitas alios honorat, & superiores æstimat.

Magnanimitas in Deo sua dona magni facit, humilitas ob suos defectus se abijcit.